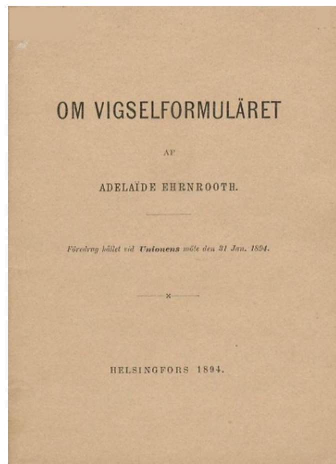

OM VIGSELFORMULÄRET

AF

ADELAÏDE EHRNROOTH.

------------*Föredrag hållet vid **Unionens** möte den 31 Jan. 1894.* ------------ HELSINGFORS, J. SIMELII ARFVINGARS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG, 1894.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har hämtats från **Nationalbiblioteket i Helsingfors**. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i maj 2014 av Bert H.

I Sverige har nyligen ett förslag till nytt vigselformulär varit föremål för kyrkomötets behandling. Då frågan helt visst också hos oss är af intresse för många upplysta personer, som måste finna Gamla Testamentets åsikter om hustruns förhållande till mannen något antikverade, vågar jag här taga den till tals.

Vid det svenska kyrkomötets diskussion af det synnerligen reaktionära förslaget till nytt vigselformulär framträdde dels ganska liberala yttranden, dels försäkringar om »att den gamla lydelsen vore kär för många». Och härtill fogade man den äfven här ofta nog hörda åsikten, att aposteln Paulus' uttalanden iEpheserbrefvets 5 kap. 22—25 v. Hustrurna vare sina män underdåniga såsom Herranom. Ty mannen är hustruns hufvud, såsom ock Kristus är församlingens hufvud. Såsom nu församlingen är underdånig Kristo, så skola ock hustrurna uti all ting vara sina män underdåniga. I män älsken edra hustrur, såsom Kristus älskade församlingen och hafver utgifvit sitt lif för henne. »vore ett verkligt uttryck för äktenskapet, ett återspeglande af förhållandet mellan Kristus och församlingen». »Det skulle», säger en talare, »vara en stor förlust, om kyrkomötet af malplacerad artighet mot vissa kretsar af stadens damvärld skulle besluta sig för att borttaga dessa ord». En annan, en teologie professor, betonar att »ingenting så ofta framhölls i Skriften med afseende å förhållandet mellan man och hustru, som att hon skall vara honom underdåning. — — — Hvad orden »ett kött» beträffade, ville talaren äfven att dessa skulle stå kvar, enär äktenskapets karaktär i detta stycke väl icke undergått förändring sedan dess stiftande.»

Nästa presterliga talare fann, attanmärkningarna mot både det äldre och det nu föreslagna vigselformuläret gällde

ingenting mer eller mindre, än om Nya Testamentet skulle ha någon gällande auktoritet. Någon eftersmak af orientaliskt tänkesätt fann han för sin del icke uti att kvinnan skall vara sitt hufvud, mannen, underdånig.

Ännu en svensk teolog, vid namn Norrby, fann det nya förslaget »bygdt på trogen biblisk grund och kunde ingalunda finna en förnedring för kvinnan i att vara mannen underdånig *i allt*. Offervilligheten vore kvinnans adel och styrka — — — allt bör kunna vinnas genom kärleken som lider».

Kvinnosaksbladet Dagny, som egnar förslaget en granskande artikel, sammanfattar sin åsikt i yrkandet — »att vigselformuläret från 1811 måtte hällre oförändradt eller med några smärre omskrifningar bibehållas och brukas efter brudparets val alternativt med det nya» — — ifall detta antages. Härtill bifogar Dagny anmärkningen: »Då Paulus ger viljan fri från så många bindande stadgar i afseende på männen, tro vi det väl bordevara oss protestanter tillåtet att tillämpa samma kristliga frihetslag äfven för den gifta kvinnans räkning. Men vi hafva naturligtvis ej härmed tänkt oss att en sådan frigörelse skulle leda till kallt oberoende man och hustru emellan. Tvärtom tro vi att just den frivilliga, ömsesidiga sammansmältningen af två fria viljor till *en* då blefve regel, i stället som nu undantag.»

Vid slutlig votering, sedan liberala röster uttalat sig mot den för kvinnan kränkande uppfattning, som innehålles i det anförda Epheserbrefvet, förkastades först dessa epistelord och därpå ett yrkande på nytt förslag hos Kongl. Majestät.

*

Efter denna kortfattade framställning af frågans behandling i vårt broderland Sverige, ber jag att få bringa den på dagordningen äfven inom vårt kvinnosaksförbund. Icke heller vår finska kyrkas vigselformulär torde kunna synas alla tänkande och själfständiga män och kvinnor fullt tidsenligt, ehuru de af gammal slentrian ej uttala sig däremot utan låta sig nöjas därmed.När kristendomens store förkämpe, — som dock i alla fall endast var människa och barn af sin tid, — gaf hustrurna de stränga förmaningarna »att i allt vara sina män underdåniga» talade aposteln Paulus till orientens folk, där kvinnan än i dag lefver i djup okunnighet och förnedring såsom mannens slafvinna. Det var ej stötande för hans åhörare eller åhörarinnor, då det förkunnades dem, att »kvinnan är skapad för mannens skull, men mannen är icke skapad för kvinnans skull». Detta tycktes dem naturligt, liksom att mannen var af Gudi satt till kvinnans »förman». Den starkares rätt erkändes ju öfverallt i dåvarande samhällen. — Nära tvåtusen år ha dock radikalt ändrat vesterlandets rättsbegrepp härutinnan, och man har därför svårt att inse, hvarför några af Paulus' påbud beträffande *kvinnan* skola gälla som rättesnöre för alla tider, mer än andra i lika bestämd ton uttalade påbud till hans församlingar.

»I tjänare varen lydige edra herrar med bäfvan och räddhåga» anbefaldes af aposteln på en tid, dåslafinstitutionen var öfverallt rådande; det ljöd i hans samtids öron icke så hårdt och grymt som i våra. Men kulturarbetet har visat oss slafveriets orättmätighet och sträfvar att upphäfva det öfverallt. Vidare befallde Paulus: »Hvar och en vare öfverheten, som väldet hafver, underdånig.» Om häruti dåförtiden ej ansågs ligga någonting för individen kränkande eller nedsättande, så betviflar jag att till och med de ifrigaste nutida bekännare af Paulus' kristendom gå in på att med ofvananförda ord sanktionera militärväldet eller någon annan despotisk regering med Guds nåde, som för tillfället upphäft sig till *öfverhet*. — Paulus tillstadde ej kvinnan »att hon andra lärer», och detta var ett vist förbud då det gälde den ytterligt okunniga, under mannens ok förslöade judiska kvinnan. Men jag frågar, om någon i våra kultursamhällen ville rösta för att från undervisningsämbetet utmönstra folkskollärarinnan eller någon annan skicklig lärarinna, med ordres till henne att »tiga i församlingen?» —

Då jag anfört här så många citat frånPaulus' epistlar, har det skett för att påpeka, till hvilka ohållbara konsekvenser det kunde leda, ifall staten och kyrkan från sekel till sekel med seghet fasthölie en föråldrad och skadlig världsåskådning. Skall ett dylikt betraktelsesätt, som gälde den judiska kvinnan, fortfarande ha anspråk på att strängt respekteras af det 19:de seklets kristna kvinna? Hennes hedniska och mohamedanska medsystrar stå som afskräckande exempel på de moraliska begrepp och seder, som bli rådande i samhällen, där mannen obetingadt är hennes »herre, den hon bör vara underdånig i allt».

Emedan en slik uppfattning går igen äfven i vårt nu gällande vigselformulär, må det tillåtas att bildade män och kvinnor häremot inlägga vissa reservationer, afskakande gamla, orättvisa fördomars auktoritet. Både för förnuft och känsla ligger någonting lika motbjudande som oklart och förmätet i den analogi, som uppställes mellan *mannen* — hurudan han än må vara — och människosläktets högsta ideal Jesus Kristus. Båda skola vara »hufvuden;» den förre förkvinnan, den senare för »församlingen». Liknelsen är äfven därför misslyckad, att den är onaturlig, utan logik och utan historisk sanning. För det första torde näppeligen någon äkta man kunna tänka sig kärleksförhållandet till sin hustru sådant, att hon vore identisk med begreppet om en »församling». — Och äfven, om han kunde göra det, torde han i vanligaste fall knappast tro sig ha förpliktat sig till att, som liknelsen fordrar, gå i döden för henne. Däremot inträffar det stundom att hustrun i ordets fulla betydelse måste gifva sitt lif för att uppfylla de plikter äktenskapet ålägger henne. Men härom tiga visligen såväl äkta män som teologer.

För det andra, framgår vid flyktigaste genomläsning af de fyra evangelierna, alt det ej på Kristus' tid kunde tala som någon »församling» i ordets egentliga och kyrkliga mening, lika litet som om någon kyrka. Åtföljd blott af tolf fattiga, okunniga män af folket, vandrade *Människones son* omkring i det judiska landet, talande i synagogorna för allehanda åhörare, som ej tyktes på minsta sätt erkänna »Nazareern» för sitt hufvud.Sin nya lära om hela mänsklighetens barnaförhållande till Gud, brödraförhållande till nästan, visshet om en uppståndelse efter döden och om helt andra sedlighetsbegrepp än de då gällande — denna lära, som omgestaltat världen, predikade han ej för någon ordnad församling, utan hälst för fattiga folkhopar, tillströmmande för att lyssna hänförde, »ty aldrig hade någon så talat som denne mannen». Jag har vandrat öfver de ställen, dem den Gudomlige Mästarens fot beträdde, oeh med rörelse tykt mig återfinna hans fotspår bland Judeens vilda klippor och afgrunder, i öknens torra sand, vid Jordans sköna stränder och mellan prunkande liljor på betesmarkerna, där herdar alldeles som för tvåtusen år sedan valla sina hjordar under Orientens genomskinliga himmel — och det föreföll mig där än mera oförklarligt, hvarför Paulus, och alla kyrkans män efter honom, nytjat ordet *församling*, för att beteckna de tillfälliga folkmassor, som samlades kring den milde folktalarens predikstolar i den fria naturens sköte, där hans åhörare liksom meraomedelbart stodo under den Himmelske Fadrens öga, än om de samlats under kyrkors hvalf. Också förkunnades ej här att äktenskapet — den af kärlek ingångna förbindelsen mellan en man och en kvinna bör ha formen af en trosakt, hvarigenom hon måste låta sig förvandlas till en viljelös varelse, ställd under sin herres lydno, ty det är ju, som vi alla veta, icke Kristus som sagt, att »mannen är kvinnans hufvud», eller att han skall vara hustruns förman, öfverse med hennes svaghet, såsom med den där ock arfvedel skall hafva i Guds rike, o. s. v.

Det har fordrats ett skickligt och långvarigt arbete från klerikalt håll till stiliseringen af vigselformuläret, i ändamål att förläna denna mystiskt patriarkaliska anda åt en borgerlig institution — aktningsvärd och nyttig, när den är hvad den bör vara, en sedlig förening mellan två inför Gud jämlika individer af olika kön, afsedd till hvarderas inbördes förädling och lycka och det höga ändamålet att fostra nya släkten åt samhället. Men äfven den hängifnaste, trognaste,mest själfuppoffrande kärlek mellan två makar kan ej förvandla dem till »ett kött», hvarmed vigselformulärets motbjudande och krassa uttryckssätt betecknar denna själarnas, kropparnas och viljornas förening under kärlekens fria lag.

Det har alltid synts mig obegripligt, hvarför kyrkans män till helgande af denna vackra förening, icke gjort ett lyckligare urval af Paulus ord än alla de ofvan anförda. Huru mycket mera passande hade här ej varit t. ex. påminnelsen om denne apostels ojämförligt sköna definition af kärleken, som står att läsas i 1:sta Corintherbrefvef: »Han är tålig och mild, han uppblåses icke, han söker icke sitt och han vänder aldrig åter.»

Ur de synpunkter jag här framhållit, har jag vågat draga den kanske i mångens tycke kätterska konsekvensen, att vårt vigselformulär borde, för att tillfredsställa vår tids moraliska begrepp, få en annan ordalydelse än det har, äfven i den för finska kyrkans behof senast utgifna handboken. Ty, därest den blifvande hustrun nu icke låter största delen af det som vid altarets fot påbjudes hennesåsom plikt, tanklöst gå in genom ena örat och ut genom det andra, stötes hon af förmaningar, mot hvilka hennes aktning för sig själf måste inlägga en hemlig men bestämd protest. Därpå begår hon, medvetet falsk, den enda högtidliga ed, hvilken hon under hela sitt lif har att

som mogen kvinna offentligt inför vittnen aflägga! Och huru månne en finkänslig, bildad, samvetsgrann *man* vara till mods, om han allvarligt fäster sig vid de ord, som uttalas för honom och hans brud vid beseglandet af deras äkta förbund? Det borde nästan vittna om en viss uppblåst dumhet och löjlig självtillit hos en nutids ung man, ifall han, utan att i sitt inre känna sig litet flat och generad, aksepterar som sin rättighet den öfverlägsna myndighet, hvilken han hör sägas vara honom af Gud gifven öfver sin hustru, därför att »han är begåfvad med större förnuft och starkare natur» än det så kallade »bräckliga kärilet». — Måste icke sådana ord en smula skära i öronen på enhvar, som uppfostrats i den lika arfsrättens, kvinnomyndighetens och samskolornas tidehvarf? — Mendet är ej tillbörligt att någon skugga af löjlighet får falla på en helig ceremoni, instiftad för det kristna samhället. Blotta ordet *makar*, som enligt vårt vackra svenska språkbruk betyder *två som äro lika*, är en protest mot vigselformulärets ordande om underdånighet.

Tidskriften *Dagny* säger i anledning af det nya förslaget till ändringar: — »För vår del äro vi öfvertygade, att första följden af ett obligatoriskt vigselformulär sådant som det föreslagna, skulle blifva *påbudet om obligatoriskt civiläktenskap*. Det går nog därhän ändå och behöfver ej innebära någon olycka, om det sker i lugn och under godvilligt tillmötesgående. — — Men om lagen skulle framtvingas genom ett missgrepp af kyrkan och under formen af fiendtlighet mot nyare tider, så vore det i sanning illa och skulle kunna göra klyftan mellan vår kyrka och vårt folk ännu större och mera hotande än den redan är.»

Dessa ord tåla att tänkas på. Den tid är förbi, då auktoriten hos kyrkans män stod obestridd af majoriteten inom landet, då de ansågos vara samvetenas rättaledare, såsom mystiskt invigda tolkare af Guds till dem särskildt uppenbarade ord. Nu är det ej mera så lätt att lägga band på tankefriheten, ej ens hos kvinnan. Skolan har öppnat för henne samma vetandets källor som för mannen, och det gamla förbudet att däri släcka sin törst, är upphäfdt för Evas döttrar. Intet kyrkligt påbud kan därför numera hindra henne att känna sig som mannens jämlike. Må man äfven betänka att det icke endast är dygdiga, rättskaffens män, som ha rätt att träda i äktenskap; detta tillstädjes äfven skojarn, drinkarn och den sedeslösa odugligen. Utan minsta förbehåll beklädes han med rättigheten att vara *förman och råda öfver* en kvinna, honom måhända mycket öfverlägsen både andligt och moraliskt. Hans öfvermod växer genom en obetingad maktfullkomlighet, som ingalunda inom det civiliserade samhället bör tillkomma den ena människan öfver den andra. Och att vigselorden, högtidligt stälda till obildade, råa män af folket, falla i god jord, därpå fins dessvärre alltför talande exempel. Många se häri ett privilegium för sittkön att utöfva styrkans rätt inom hemmet och göra för hustrun äktenskapsplikterna till det tyngsta af alla ok. Det är på tiden att åtminstone ej vigselformuläret ger sin sanktion därtill genom förmaningar, stälda med glödande trosnit till judar och hedningar af den samma apostel, som med helt andra ord i 1:sta Corinterbrefvets 13 kap. väcker hos oss begreppet om kärleken i ett kristet äktenskapsförbund, det hvarken lättsinne eller egennytta knutit. — När den *äkta* kärleken i lust och nöd, sammansmälter två hjärtan och två viljor hos fria individer, är den oförenlig med begreppet om en *befallande* part och en underdånigt *lydande*.

*